

Տ. ԱՐՇԱԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԽԱՆՁԱՏՐՅԱՆԻ ՔԱՐՈՁՐ՝ ԽՈՍՎԱԾ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐՈՒՄ (22 սեպտեմբերի 2002 թ.)

*«Եւ եղիցի յաւուր յայնմիկ, հանգուսցէ զքեզ Տէր ի
ցաւոց եւ ի սրբամարտեանէ քումնէ»:
«Այն օրը Տէրը հանգստացնելու է քեզ քո ցաւերից
ու նեղություններից»:
(Եսայի ԺԴ 3)*

Միտելի հավաքացյալ, ահա այսպիսի խոսքերով է Եսայի մարգարեն դիմում իր ժողովրդին: Զիչ առաջ այս Սրբազան կամարների ներքո, սուրբգրային ընթերցվածների ժամանակ, ընթերցվեց Եսայի մարգարեի մարգարեության ԺԴ գլխի 3-17-րդ համարներում ամփոփված հավաճող, որի մեջ ընդգրկված են նաև այս խոսքերը:

Իրապես հրեա ժողովուրդը դառն ճակատագրով մի ժամանակաշրջան ապրեց, որի ընթացքին գերեվարվեց նաև Բաբելոնյան պետության կողմից, որը գտնվում էր Միջագետքում, այժմյան Իրաքի տարածքում, և հզոր մի պետություն էր դարձել շնորհիվ իր կապարած ռազմական հաջող արշավանքների: Եվ ահա այդ պետությունը Ք. ա. 490-89 թթ. հարձակվեց նաև Իսրայելի վրա: Այդ օրերից սկսյալ տեղի ունեցավ հրեաների երկրորդ գերեվարությունը Եգիպտոսից հեյտ, այս անգամ արդեն Բաբելոն:

Այդ գերեվարությունը տևեց շուրջ 40 տարի, երբ, ի վերջո, 448 թ. Ք. ա. Իսրայելի ժողովուրդն ազատագրվեց իր բազմամյա գերությունից: Եվ Եսայի մարգարեի խոսքերը գալիս են սփոփելու, մխիթարելու հրեա ժողովրդին, թե հեռու չէ այն օրը, երբ Աստուծո ժողովուրդը պիտի ազատագրվի այդ գերությունից և պիտի հանգստանա իր կրած բազում զրկանքներից, տառապանքներից և ցավերից: Այս խոսքերը, այս ներշնչումը, ինչպես որ արձանագրված է Սուրբ Գրքի մեջ, Եսայի մարգարեն ստացավ տեսիլքի միջոցով:

Տիրոջ գաղտնի խորհուրդներն ու խորհրդածությունները մշտապես իր ընտրյալներին ընծայվում են, բացահայտվում են այդպիսի տեսիլքների միջոցով, և եթե Աստվածաշունչը կարելի է այլ խոսքերով ևս բնորոշել, ապա՝ «Պարմություն Տեսեաց»՝ Տեսիլքների Պարմություն, որում Աստված մշտապես հայտնվում էր Իր ընտրյալ ժողովրդին, Իր ընտրյալ զավակներին՝ առաջնորդելու Իր հոյրը դեպի փրկություն, դեպի Ավետյաց երկիր: Աստված նաև փրկության որոնումների ճանապարհին մշտապես տեսիլքի միջոցով է հայտնել Իր ժողովրդին Իր կամքը:

Իրապես, սիրելի հավաքացյալներ, հրեա ժողովուրդը՝ Աստվածաշնչի ժողովուրդը, դառնությամբ լի մի կյանք ապրեց, և Աստվածաշունչն այդ պարմության արձանագրումն է, պարմություն, որը դրսևորում է, ներկայացնում է այդ ժողովրդի կյանքն իր վայրիվերումներով, ելևէջումներով, իր ամբողջ ներկայակցությամբ՝ թափառումներից սկսյալ

մինչև պետականության կերպում, պետականության անկումից հետո՝ վերստին դեգերումներ, և այն շարք բանով մեզ հիշեցնում է պարմությունը մի ժողովրդի, որի զավակն ենք մենք:

Մեր ժողովուրդը ևս իր պարմության ընթացքին բազմաթիվ աղետներ, բազմաթիվ ավերածություններ, բազմաթիվ տառապանքներ ու զրկանքներ է տեսել, և թերևս չէր կարող շարունակվել մեր ժողովրդի ընթացքը դեպի հավերժություն, եթե չլինեին այն անձերը, ովքեր որ Տիրոջից ստացած փեսիլով առաջնորդեցին մեր ժողովրդին դեպի Տիրոջ՝ մեզ համար նախապարաստված ցանկալի և բաղձալի նավահանգիստը:

Ահա այդ ընտրյալներից մեկը՝ Գրիգոր Լուսավորիչը, փեսիլի մեջ տեսավ էջը Միածին Որդու, որ ունի ի ձեռքին հարվածեց ճիշտ այն վայրին, ուր ներկայիս կառուցված և կանգնեցված է Տիրոջ Իջման Սուրբ Սեղանը. և ինչպե՞ս է պարմիչը ներկայացնում Միածնի էջը Լուսավորչի փեսիլում: Տիրոջ Միածին Որդին իջավ ուռով հարվածելով գետինին, և այնուհետև պարկերվեցին լուսավոր ուրվագծումները եկեղեցիների: Ինչո՞ւ է փեսիլի մեջ լույս: Լույս, քանզի փեսիլը ինքնին լույս է, լույսը Տիրոջ զգեստն է, իսկ Տերն ինքնին կյանք է, այսինքն՝ փեսիլն ինքը կյանքի պարզեման, կյանքի շարունակման երաշխիք և գրավական է դառնում մեր ժողովրդի կյանքում այս փեսիլով:

Հաջորդը, որ կրկին իր փեսիլով շարունակելի, հավերժագնա դարձրեց մեր ժողովրդի ճանապարհը և ուղին, փեսիլն էր Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի, փեսիլը, որում ի վերուստ իրեն պարզեցին հանճար, իմաստություն՝ սքեղծելու հայոց գրերը և դրանով չհետապնդելով որևէ այլ նպատակ, այլ միայն Աստուծո խոսքը սեփական ժողովրդին սեփական լեզվով թարգմանելու առաքելությունը և որը նաև պարմության ընթացքին, ինչը բնորոշ է թերևս միայն երկնքից տրված, երկնքից ընծայված պարզեցումներին, նաև բացի այն, որ հնարավորություն տվեց մեր ժողովրդին սեփական լեզվով թարգմանելու, Աստծո թարգմանը լինելու, դարձավ նաև տարաբնույթի դժվարությունների, տարաբնույթի հարձակումների դեմ պայքարելու ինչպես քաղաքական, այնպես էլ տնտեսական և այլևայլ ոլորտներում հիմնավոր և անխորտակելի մի պարմար:

Ուրիշ մի փեսիլը, որ վերստին առաջնորդեց, վերստին ամրապնդեց մեր ժողովրդի գոյությունն ու ինքնությունը, եղավ 15-րդ դարում, երբ Հայոց Հայրապետական Աթոռը տակավին գտնվում էր Կիլիկիո լեռների մերձակայքում՝ Միսում, և Թովմա Մեծոփեցի անունով մի վարդապետ, ով նաև պարմիչ էր, իր փեսիլի մեջ տեսավ կանթեղը, որ աստիճանաբար լուսավառում է, աստիճանաբար առաքացնում է իր լույսը, որը և պարմիչի բնորոշմամբ խորհրդանշում է, թե «կանթեղը՝ լույսն է Էջմիածնի, որը Տիրոջ ողորմությամբ վերստին աստիճանաբար պիտի բոցավառվի՝ Հայրապետական Աթոռում՝ Սուրբ Էջմիածնում դրվելով»: Եվ Հայրապետական Աթոռը 1441 թ. վերստին հանգրվանում է իր բնույթի հիմնադրված վայրում: Եվ ահա, ինչպես որ ենթադրելի է, սիրելի հավաքացյալներ, այս փեսիլները, Աստուծո ընծայված պարզեցումներն աղբյուր են հանդիսացել մեր ժողովրդի կյանքի ու գոյարևման, և մշտապես այդ փեսիլով է, այդ գաղափարականով և այդ նպատակով է, որ պիտի կարող լինենք ապրել ու գոյարևել:

Տեսիլն իր բուն արտահայտության մեջ որոշակի ձև ու կերպարանք ունեցող գրական ժանր և սքեղագործություն է, սակայն այսօրվա մեր հասկացողության մեջ այն ա-

վելի է, քան ժանրը: Այն մեզնից յուրաքանչյուրի համար նպատակ է, առաքելություն. և եթե երբեք որևէ ժողովուրդ դադարի փեսլապաշտ լինել, դադարի փեսիլք ունենալ այս կյանքում, նա նաև կդադարի գոյություն ունենալ և հավասարազոր գոյակցություն ապահովել այս արևի փակ՝ մյուս ազգերի կողքին:

Տեսիլքի նկատմամբ մեր ժողովրդի բուռն սերն ու փեսլապաշտությունն է, որ այսօր արդյունավորվել է Հայաստանի պետականության վերակերպումով և այդ վերակերպումը կրկին անգամ լինելով փեսիլքի արդյունքը, վերստին մեզ փեսլապաշտության է մղողում, որ այս անգամ մեր մեջ սնուցենք փեսիլքը՝ մեր պետությունը զորացնելու, մեր ժողովրդի կյանքը բարելավելու և մեր ժողովրդի հոգևոր-բարոյական արժեքներն առավել ևս պանծացնելու և պայծառացնելու:

Այս փեսիլքով է, որ Ազգիս Վեհափառ Հայրապետ Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի փնտրիությամբ և Մեսրոպ արքեպս. Աշճյանի ջանքերով այսօր Վեհարանի հանդիսարահում կադարվելու է բացումը Անիի Մայր փաճարի հիմնադրության 1000-ամյակի հոբելյանական փոնակադարության:

Մենք չենք կարող երբեք առաջ նայել, եթե հեղ չնայենք: Մենք չենք կարող լավ հասկանալ ապագան, եթե երբեք չկարողանանք գնահատել անցյալը: Եվ ահա այս է մտախոգությունը, այս է փեսլականը և այս է գաղափարը, որ այսօր մենք հայացքով հեղ ենք դառնում շուրջ 1000 փարիներ՝ անդդադառնալու, հպարտանալու այն արժեքով, որն իր մեջ կրում է Անիի Մայր փաճարը. ողբալու այն իրողությունների համար, որոնք պարճառ դարձան հոյակերպի փլուզմանը. եզրահանգելու, թե ինչպես պեղք է անենք, որ նման փաճարներն այլևս անփլուզելի և անխորպակելի լինեն: Հանդիսությունների շրջանագծում հայ ուխտավորներ Ախուրյանի ափից պիպի փեսնեն Անիի ավերակները, նորոգեն իրենց մեջ ուժն ու վճռականությունը՝ փաճարը ամենահմա իր խոյանքով փեսնելու:

Արդարև, ինչպես բանաստեղծը կասեր, «փեսնեն Անին ու նոր մեռնեն»: Մակայն՝ ո՛չ ... մահ չկա: Մենք կյանք ունենք, և կյանքը գերագույն բարիք է երկնքից փրված, և այդ կյանքը մենք պիպի ծառայեցնենք ազգային մեր արժեքների ու սրբությունների վերապանծացման նվիրական փեսիլքին, քանզի ժողովուրդը, որ չունի փեսիլք, մահվան երախում է:

Ահա այս մտածումներով ցանկանում եմ հայցել Տիրոջ ամենագութ ողորմությունն ամենքիս, որպեսզի մշտապես լցվենք մեր արժեքների նորոգումի զորացման ոգով՝ մեր անցյալը վերագնահատելու և ապագան կերպելու նվիրական գործին:

«Շնորհք, սէր և խաղաղութիւն Տեսնու մերոյ և Փրկչիւն Յիսուսի Զրիստոսի Զրիստոսի եղիցի ընդ ձեզ և ընդ ամենեւեաւնս. ամէն»: